

Світлана МАРТОС,

orcid.org/0000-0003-0215-3054

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української філології та журналістики

Херсонського державного університету

(Херсон, Україна) *martoss@ukr.net*

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ КУРСУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

У статті презентовано власний досвід імплементації інформаційно-комунікаційних технологій у викладання курсу сучасної української літературної мови (розділ «Морфологія»). Зазначено, що в умовах дистанційного навчання викладачеві вже недостатньо використовувати готове інформаційно-освітнє середовище, а він сам повинен формувати його, розробляти власні освітні сектори і застосовувати їх в освітньому процесі. Продемонстровано структурування дистанційного курсу на платформі KSU Online, окремі компоненти якого цілісно творять ефективне інформаційно-освітнє середовище, яке не лише містить необхідні навчальні матеріали, а й допомагає налаштувати комунікацію між викладачем і здобувачами вищої освіти. Рекомендовано використання хмари слів як методу графічної систематизації, що допомагає впорядкувати матеріал, розставити акценти на ключових моментах, візуалізувати термінологію з певної теми. Практично підтверджено, що мультимедійний плакат ThingLink ефективний як засіб унаочнення інформації і спосіб активізації навчальної діяльності студентів під час проведення лекційних і практичних занять, а також виконання самостійної роботи студентами. Проаналізовано використання сервісу Prezi для створення інтерактивної і мультимедійної наочності, яка сприяє кращому засвоєнню інформації, підвищенню мотивації до навчання, розвитку креативного мислення здобувачів вищої освіти. Проілюстровано фото: 1) курс «Сучасна українська літературна мова» на KSU Online; 2) навчально-методичні матеріали до теми «Дієприкметник» у дистанційному курсі; 3) хмаринка слів до теми «Прикметник» (сервіс Word Cloud); 4) інтерактивний плакат «Сполучник» на сервісі ThingLink; 5) практичне заняття «Прийменник» у форматі Prezi; 6) вправа до теми «Прийменник» у форматі Prezi. Навчання майбутніх філологів, учителів української мови та літератури з використанням новітніх ІКТ є затребуваними і важливими для їхньої майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: дистанційне навчання, інформаційно-комунікаційні технології, сучасна українська літературна мова, KSU Online, Word Cloud, ThingLink, Prezi.

Svitlana MARTOS,

orcid.org/0000-0003-0215-3054

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of the Ukrainian Language

Kherson State University

(Kherson, Ukraine) *martoss@ukr.net*

INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN TEACHING A COURSE OF MODERN UKRAINIAN LITERARY LANGUAGE

The article presents our own experience of implementation of information and communication technologies in teaching a course of modern Ukrainian literary language (section «Morphology»). It is noted that in the conditions of distance learning it is no longer enough for a teacher to use a ready information and educational environment, and he must form it himself, develop their own educational sectors and apply them in the educational process. In the KSU Online platform the structuring of a distance course is demonstrated, the individual components of which integrally create an effective information and educational environment, which not only contains the necessary learning materials, but also helps to establish communication between teachers and graduates. It is recommended to use the word cloud as a method of graphic systematization, which helps to organize the material, place emphasis on key points, visualize terminology on a particular topic. It is practically confirmed that the ThingLink multimedia poster is effective as a means of visualizing information and a way to intensify students' learning activities during lecture and practical lesson, as well as students' independent work. The use of the Prezi service to create an interactive and multimedia visualization, which promotes better learning, increases motivation to learn, the development of creative thinking of higher education. Photos illustrated: 1) course «Modern Ukrainian literary language» in the KSU Online; 2) educational and methodical materials on the topic «Adjective» in the distance course; 3) a cloud of words on the topic «Adjective» (Word Cloud service); 4) interactive poster «Connector» on the ThingLink service; 5) practical lesson «Preposition» in Prezi format; 6) exercise on the topic «Preposition» in Prezi format. Training future philologists, teachers of Ukrainian language and literature using the latest ICT is in demand and important for their future professional activities.

Key words: distance learning, information and communication technologies, modern Ukrainian literary language, KSU Online, Word Cloud, ThingLink, Prezi.

Постановка проблеми. Зміна традиційних форм організації освітнього процесу в умовах інформаційного суспільства – це загальна тенденція світової практики розвитку та використання ІКТ у системі освіти.

У дистанційному навчанні викладач закладу вищої освіти не втратив своїх провідних позицій в освітньому процесі, його професійні функції набули якісно нових форми та змісту. Академічна свобода дає змогу вибрати викладачеві форми й методи реалізації дистанційного навчання, які задовольняють потреби всіх учасників освітнього процесу. Сучасні умови вимагають від викладача виконувати «роль висококваліфікованого координатора всього навчального процесу, організатора і посередника-консультанта між студентами в новому педагогічному середовищі» (Стрельбицька, 2020: 30).

В інформаційно-освітньому просторі дистанційного навчання професійна діяльність викладача істотно видозмінюється, педагогові вже недостатньо використовувати готове інформаційно-освітнє середовище, а він сам повинен формувати його, розробляти власні освітні сектори і застосовувати їх в освітньому процесі.

У Херсонському державному університеті курс «Сучасна українська літературна мова» викладається здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітніх програм 035 Філологія (українська мова та література), 014 Середня освіта (українська мова і література). Це обов'язкова дисципліна циклу професійної підготовки, яку студенти опановують протягом чотирьох років навчання.

Аналіз досліджень. Перехід освітнього процесу в 2020–2021 рр. на дистанційну і змішану форми навчання спричинив своєрідний «бум» публікацій про використання інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні дисциплін для здобувачів вищої освіти. Умови дистанційного навчання вимагали нових компетентностей від науково-педагогічних працівників, рівня їхньої цифрової грамотності. Різноманітні аспекти дистанційного навчання та використання ІКТ висвітлено в наукових публікаціях фахових видань, у тезах доповідей конференцій, електронних збірниках наукових і науково-методичних праць тощо.

Проаналізуємо збірник науково-методичних праць Херсонського державного університету «Дистанційне навчання студентів: теорія і практика» за редакцією С. Омельчука (Дистанційне навчання студентів: теорія і практика, 2020). В електронному збірнику висвітлено різні аспекти дистанційного навчання як сучасної освітньої тех-

нології, охарактеризовано інформаційні технології й інноваційні методики навчання в підготовці фахівців, а також визначено методологічні засади та запропоновано методичний інструментарій упровадження елементів дистанційного навчання в освітній процес університету (Дистанційне навчання студентів: теорія і практика, 2020: 2). Наприклад, висвітлено теорію і практику використання сервісу LOOM під час дистанційного навчання майбутніх учителів українського літератури (Л. Бондаренко); з'ясовано особливості застосування дистанційних методів навчання під час викладання дисципліни «Фізіологія» (Ю. Карпукіна); продемонстровано досвід застосування інноваційних методів у курсі «Анатомія людини» для майбутніх лікарів під час дистанційного навчання (Т. Козій); окреслено дистанційний курс неорганічної хімії в системі організації самостійної роботи студентів хімічних спеціальностей закладів вищої освіти (Т. Попович); визначено особливості викладання дисципліни «Організація екскурсійної діяльності» (Є. Сидорович) тощо. Колективні форми роботи в дистанційному навчанні (на прикладі KSU Online) з дисциплін «Сучасна українська літературна мова», «Соціолінгвістика», «Загальне і спеціальне документознавство», «Практикум з української мови» розглянуто нами в одній із публікацій (Климович, Мартос, 2020).

Мета статті – презентування власного досвіду імплементації інформаційно-комунікаційних технологій у викладанні курсу сучасної української літературної мови (розділ «Морфологія»).

Виклад основного матеріалу. В умовах дистанційного навчання платформа KSU Online, створена на базі інформаційного середовища Moodle, стала обов'язковим компонентом освітнього процесу в Херсонському державному університеті. Електронний освітній ресурс забезпечує не лише інформаційну підтримку навчальної дисципліни, а й налаштування інтерактивної взаємодії викладача і студентів у процесі навчання.

Створений нами дистанційний курс «Сучасна українська літературна мова (розділ «Морфологія»)» складається з окремих компонентів, які цілісно творять ефективне інформаційно-освітнє середовище. У загальному блоці курсу (рис. 1) ми розмістили такі елементи: 1) зображення титульних сторінок основних підручників і посібників курсу для візуалізації сервісу; 2) ресурс «Новини» для зворотного зв'язку викладача зі студентами; 3) коротка інформація про викладача дистанційного курсу; 4) силабус навчальної дисципліни; 5) список рекомендованої літератури (основної

Рис. 1. Курс «Сучасна українська літературна мова» на KSU Online

і додаткової) із гіперпосиланнями; 6) перелік Інтернет-ресурсів, які можуть стати у нагоді здобувачам вищої освіти для опанування дисципліни; 7) нагадування студентам про те, що, виконуючи завдання, слід пам'ятати про підписаний ними «Кодекс академічної доброчесності здобувача вищої освіти».

Найбільшу і найрозгалуженішу частину дистанційного курсу сучасної української літературної мови становлять тематичні навчальні модулі, структурування і наповненість яких залежить від навчальної програми дисципліни. Переважна більшість тематичних модулів містить лекційний матеріал, план практичного заняття, завдання для самостійної роботи, тестові завдання (рис. 2).

Намагалися зібрати й розмістити гіперпосилання на відеоматеріали до навчальних тем, адже, за нашими спостереженнями, студенти із задоволенням переглядають відеоконтент, особливо експрес-уроки Олександра Авраменка.

У модулі «Підсумкова тека» розміщений перелік екзаменаційних питань і екзаменаційний тест (3-й семестр), підсумковий заліковий тест (4-й семестр). Формуючи загальний банк тестових питань до курсу, використовували кілька типів питань, зокрема «множинний вибір» (з однією або кількома правильними відповідями), «правильно/неправильно», «коротка відповідь», «відповідність». Оцінювання тестів до окремих тем налаштували на середню оцінку із можливих трьох спроб, а у підсумкових (екзаменаційних і залікових)

обмежили кількість спроб до однієї. Для об'єктивності оцінювання підсумкового рівня знань здобувачів вищої освіти із сучасної української літературної мови у екзаменаційні й залікові тести додали приблизно третину нових питань.

Розділ «***Кращі роботи студентів» стимулював здобувачів до високого рівня виконання завдань самостійної роботи, сприяв прагненню до самовдосконалення, рефлексії та саморозвитку, формуванню навичок об'єктивної оцінки

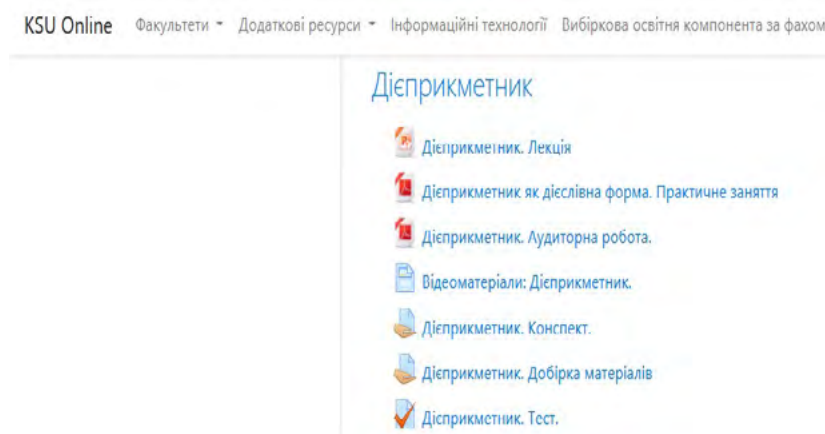

Рис. 2. Навчально-методичні матеріали до теми «Дієприкметник» у дистанційному курсі

результатів роботи. Протягом опанування дисципліни відбирали й демонстрували якісні студентські напрацювання до тих завдань, які вимагають творчості й креативності, наприклад: 1. Ознайомтеся з постерами. Створіть власний постер «Фемінітиви в українській мові». 2. Підготуйте навчальну презентацію на тему «Короткі та повні форми прикметників. Стягнені та нестягнені форми повних прикметників». 3. Зробіть добірку додаткових електронних матеріалів (підручники, статті, відео тощо) до теми «Дієприкметник». 4. Виконайте завдання за покликанням <https://learning.ua/mova/vosmyi-klas/ahov-druzi-stavymo-laiky>. Складіть аналогічні завдання (5–7) про сімейні цінності до теми «Вигук».

Хмара слів/хмара тегів/зважений список – це візуальне відтворення переліку слів, категорій, міток чи маркерів на єдиному спільному зображенні. Хмару слів можна легко згенерувати власноруч за допомогою спеціальних програм, існують різні онлайн-генератори (Word It Out, Word Cloud, Word Art (Tagul) тощо) для створення хмари слів. Насамперед простота застосування сервісу wordcloud.pro зумовила наш вибір: усього три кроки, і хмаринка слів готова.

Використання методу графічної систематизації доцільне на заняттях із будь-якої навчальної дисципліни й у шкільній, і у вишівській практиці, адже це сприяє швидкому та ефективному запам'ятовуванню інформації завдяки залученню зорової пам'яті. Хмара тегів допомагає систематизувати матеріал, зробити акценти на ключових моментах із теми, візуалізувати термінологію з певної теми у цікавий наочний спосіб тощо.

На заняттях із сучасної української літературної мови неодноразово використовували метод графічної систематизації. Наприклад, виготовили хмаринку слів (рис. 3) у вітальну листівку до Міжнародного дня грамотності (8 вересня), яку пізніше використали на практичному занятті з сучасної української літературної мови (тема «Прикметник»). Студентам були запропоновані такі завдання: 1. Згадайте, що таке синоніми, синонімічний ряд, стрижневе слово синонімічного ряду. 2. Сформуйте синонімічний ряд із зазначених у хмаринці слів. Визначте у ньому стрижневе слово. Обґрунтуйте свій вибір. 3. Поясніть відтінки значень використаних у хмаринці слів. 4. Визначте частиномовну належність наведених слів. Чи всі вони є прикметниками? Відповідь обґрунтуйте. 5. Визначте граматичні категорії прикметників, наведених у хмаринці слів. 6. Напишіть есе на тему «Чи модно в наш час бути грамотним?», використовуючи подані в хмаринці слова.

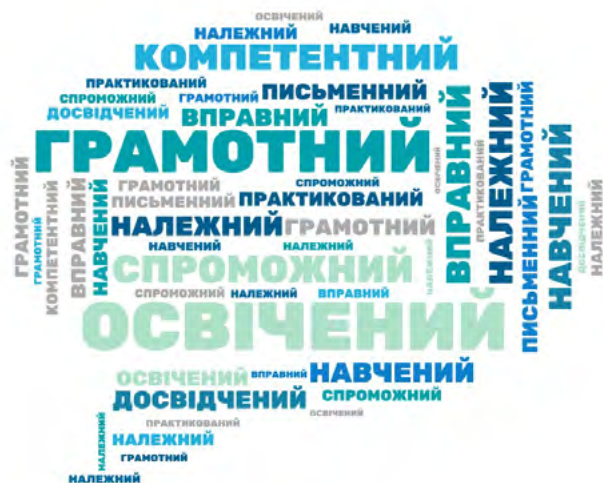

Рис. 3. Хмаринка слів до теми «Прикметник» (сервіс Word Cloud)

Thinglink – це інструмент для створення інтерактивного зображення, який перетворює звичайні зображення на інтерактивні дидактичні матеріали. Інтерактивність зображення досягається додаванням у нього міток із текстовими матеріалами, покликаннями на відео, музику чи фото. Викладачеві слід завантажити зображення зі свого комп'ютера або вказати пряме покликання на нього, потім установити необхідні мітки на зображення, вибравши їх із набору ThingLink.

Використання інструменту ThingLink в освітньому процесі необмежене, розмаїтість його застосування залежить лише від творчого потенціалу і креативності викладача вищої школи. Слушно зауважує І. Іванюк, що інтерактивний плакат має «великий потенціал як засіб для презентації, можна розкривати теми уроків або розглядати конкретні ситуації з максимальною деталізацією; ... може допомогти викладанню певної теми за допомогою її «візуальної прив'язки» (теги, створені на зображенні, можуть діяти як «візуальні якорі»)» (Іванюк, 2020).

Зображенням для нашого інтерактивного плакату слугувала хмаринка слів-термінів до теми «Сполучник», створена на сервісі Word Cloud (рис. 4). Розмістивши у семи мітках навчально-методичні матеріали з теми, застосували мультимедійний плакат як засіб унаочнення інформації і спосіб активізації навчальної діяльності студентів під час проведення лекційного і практичного заняття, а також виконання самостійної роботи студентами.

Аналізуючи рекомендовану літературу до теми «Сполучник» на лекційному занятті, ми скористалися маркером «Городенська К. Г. Сполучники української літературної мови. К., 2010.

зобов'язує до чіткої послідовності, спонукає глядачів самостійно прокладати маршрут за своїм бажанням. Prezi – це засіб створення презентацій, у якому «реалізований механізм зумінгу, тобто зміни масштабу зображення в процесі перегляду. Це дає змогу створювати презентації нового виду з нелінійною, ієрархічною структурою» (Білик, Алексеєва, 2020).

Слайди в Prezi – частини одного простору, які довільно в ньому розташовуються. Їх можна переміщувати, збільшувати і зменшувати, розташовувати один слайд у іншому, перевертати. У Prezi можна вставляти зображення, анімацію, відео, музику, діаграми тощо.

Викладач на початку створення презентації може вибрати шаблон із колекції сервісу або створити його самостійно. Скориставшись готовим шаблоном, мультимедійну презентацію ми розробили до практичного заняття з теми «Прийменник» (рис. 5), розмістивши в ній теоретичні питання, вправи до теми (рис. 6), навчальні відеоматеріали¹. Використання інтерактивної і мультимедійної наочності сприяє кращому засвоєнню інформації, підвищенню мотивації до навчання, розвитку креативного мислення.

Висновки. Дистанційний курс сучасної української літературної мови (розділ «Морфологія») на KSU Online складається з окремих компонентів, які цілісно творять ефективне інформаційно-

освітнє середовище. Застосування платформи KSU Online допомагає викладачеві не лише наповнити курс різноманітними матеріалами, а й налаштувати комунікацію зі здобувачами вищої освіти з метою збільшення продуктивної взаємодії викладача з аудиторією та перевірки рівня засвоєння матеріалу.

Використання хмари слів як методу графічної систематизації допомагає впорядкувати матеріал, розставити акценти на ключових моментах, візуалізувати термінологію з певної теми. Мультимедійний плакат ThingLink ефективний як засіб унаочнення інформації і спосіб активізації навчальної діяльності студентів під час проведення лекційних і практичних занять, а також виконання самостійної роботи студентами. Сервіс Prezi доцільно використовувати для створення інтерактивної і мультимедійної наочності, яка сприяє кращому засвоєнню інформації, підвищенню мотивації до навчання, розвитку креативного мислення здобувачів вищої освіти.

Прищеплення здобувачам вищої освіти зацікавлення до інноваційних технологій – невід'ємний аспект освітньої діяльності. Навчання майбутніх філологів, учителів української мови та літератури з використанням новітніх ІКТ є затребуваним і важливим для їхньої майбутньої професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білик В., Алексеєва Г. М. Використання Prezi для розробки відео лекцій. URL: <http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/4009/1/Vykorystania%20PREZI%20dlia%20rozrobky%20video%20lektzii.pdf>.
2. Дистанційне навчання студентів: теорія і практика. *Науково-методичні праці Херсонського державного університету* / відп. ред. С. А. Омелчук. Херсон : ХДУ, 2020. 78 с.
3. Іванюк І. В. Використання засобів цифрового освітнього середовища вчителями іноземних мов. *Вісник НАПН України*. 2020. № 2(2).
4. Климович С. М., Мартос С. А. Колективні форми роботи в дистанційному навчанні (на прикладі KSU Online). *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 33. Т. 1. С. 175–181.
5. Стрельбицька С. Взаємодія викладача зі студентами під час дистанційного навчання в освітньому просторі закладу вищої освіти. *Збірник наукових праць АООС*. 2020. С. 25–31.

REFERENCES

1. Bilyk V., Alekseeva G. M., Vykorystannya Prezi dlya rozrobky video lektsiy. [Using Prezi to develop video lectures]. URL: <http://bdpu.org:8080/bitstream/123456789/4009/1/Vykorystania%20PREZI%20dlia%20rozrobky%20video%20lektzii.pdf> [in Ukrainian].
2. Editor-in-Chief S. A. Omelchuk (2020) Dystantsiine navchannia studentiv: teoriia i praktyka [Elektronnyi zbirnyk]: naukovo-metodychni pratsi Khersonskoho derzhavnoho universytetu [Distance learning of students: theory and practice [Electronic collection]: scientific and methodical works of Kherson State University]. 78, Kherson: KhDU [in Ukrainian].
3. Ivaniuk I. V. (2020) Vykorystannya zasobiv tsyfrovogo osvithnoho seredovyshtsha vchytelyamy inozemnykh mov. [Use of digital educational environment by foreign language teachers]. Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 2(2) [in Ukrainian].
4. Klymovych S. M., Martos S. A. (2020) Kolektyvni formy roboty v dystantsiinomu navchanni (na prykladi KSU Online). [Collective forms of work in distance learning (on the example of KSU Online)]. Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhuzivivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. [Current issues of the humanities: interuniversity collection of scientific works of young scientists of Drohobych State Pedagogical University named after Ivan Franko]. Drohobych: Helvetica Publishing House. Issue. 33, volume 1, 175-181 [in Ukrainian].
5. Strelbitska S. (2020) Vzaiemodiia vykladacha zi studentamy pid chas dystantsiinoho navchannia v osvithnomu prostori zakladu vyshchoi osvity. [Interaction of the teacher with students during distance learning in the educational space of the institution of higher education]. Collection of scientific works АООС. 25-31 [in Ukrainian].

¹ Ознайомитися з презентацією «Прийменник» можна за покликанням <https://prezi.com/p/wmj96n6tra1/?present=1>.